

*д.е.н., професор кафедри економічної кібернетики та
управління економічною безпекою
Харківський національний університет радіоелектроніки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8106-1523>*

Горгуль К.Р.,

*здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет радіоелектроніки
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5212-3274>*

МЕТОДИ РЕЙТИНГУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному бізнес-середовищі, яке характеризується постійними змінами, важливим аспектом стратегії підприємства є ефективне управління фінансовим потенціалом. Одним із ключових інструментів для цього є рейтингова оцінка фінансового потенціалу, яка дозволяє оцінити його здатність адаптуватися до зовнішніх змін, таких як економічні коливання, політична нестабільність або зміни в технологічному ландшафті.

Рейтингова оцінка є потужним інструментом для інвесторів, керівників підприємств, а також для регуляторів. Вона дозволяє не тільки оцінити поточний фінансовий стан, а й спрогнозувати здатність підприємства адаптуватися до майбутніх змін. У статті детально розглядаються основні методи та підходи до рейтингування фінансового потенціалу підприємств, а також аналізуються фактори, що впливають на ці рейтинги в умовах мінливого середовища.

Рейтингова оцінка фінансового потенціалу підприємства визначається через сукупність його фінансових характеристик, які можна розглядати як показники

стійкості, ліквідності, рентабельності та платоспроможності. Класичні методи рейтингової оцінки базуються на наступних елементах:

- коефіцієнти ліквідності: визначають здатність підприємства виконувати свої короткострокові зобов'язання;
- коефіцієнти платоспроможності: характеризують здатність підприємства покривати свої довгострокові зобов'язання;
- коефіцієнти рентабельності: оцінюють ефективність використання ресурсів для отримання прибутку;
- коефіцієнти фінансової стійкості: дозволяють оцінити здатність підприємства переживати фінансові труднощі [1].

З огляду на мінливість середовища, ці показники можуть бути адаптовані, щоб враховувати зовнішні економічні, політичні та соціальні фактори, що можуть значно впливати на фінансовий стан підприємства.

Метод рейтингування фінансового потенціалу підприємства – це процес оцінки фінансового стану компанії з використанням різних підходів і інструментів для присвоєння певного рейтингу, який відображає здатність підприємства забезпечити стабільний розвиток і впоратися з фінансовими викликами в умовах мінливого середовища. У рамках цього методу можна використовувати різні індикатори, які визначають фінансову стійкість, ліквідність, рентабельність та інші важливі аспекти фінансового потенціалу підприємства.

Рейтингова оцінка фінансового потенціалу здійснюється за допомогою таких етапів:

- вибір критеріїв оцінки: на основі яких будуть проводитися розрахунки та надаватиметься рейтинг підприємству;
- збір і обробка даних: фінансові показники підприємства повинні бути проаналізовані та оброблені для того, щоб отримати базу для рейтингу;

- визначення ваги кожного показника: враховуються пріоритети та важливість кожного фінансового показника;
- розрахунок рейтингів: на основі зібраних даних і визначених критеріїв здійснюється оцінка і присвоєння підприємству рейтингу;
- аналіз отриманих результатів: порівняння з іншими підприємствами чи середньогалузевими показниками.

Умовно рейтинг можна поділити на кілька рівнів – від найвищого (висока фінансова стабільність) до найнижчого (високий рівень ризику) [2].

Для рейтингування фінансового потенціалу можна використовувати наступні методи:

- метод коефіцієнтного аналізу;
- метод багатокритеріальної оцінки;
- метод стрес-тестування;
- метод застосування моделей прогнозування.

Метод коефіцієнтного аналізу є одним із найбільш популярних і широко використовуваних для оцінки фінансового стану підприємства, що дозволяє побудувати рейтинг фінансового потенціалу на основі порівняння фінансових коефіцієнтів.

Коефіцієнтний аналіз полягає в обчисленні різних фінансових коефіцієнтів, які використовуються для характеристики окремих аспектів фінансового стану підприємства. Результати коефіцієнтного аналізу допомагають оцінити здатність компанії виконувати свої зобов'язання, ефективно використовувати активи та капітал, а також забезпечити прибутковість і стабільність в умовах економічних змін.

Залежно від того, які аспекти фінансового потенціалу оцінюються, коефіцієнти можна поділити на кілька основних груп.

Коефіцієнти ліквідності. Ці коефіцієнти показують здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок поточних активів. Це показник, який відображає здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання.

Коефіцієнт швидкої ліквідності (або кислотний тест). Цей коефіцієнт враховує лише найбільш ліквідні активи.

Коефіцієнти платоспроможності показують здатність підприємства покривати свої довгострокові зобов'язання. Відображає частку активів, що належать власникам, у загальному фінансуванні підприємства.

Коефіцієнти фінансової стійкості вказують на здатність підприємства залишатися стабільним у разі зовнішніх і внутрішніх змін. Чим вищий цей коефіцієнт, тим більш незалежним є підприємство від зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт заборгованості показує частку зобов'язань у фінансуванні підприємства.

Коефіцієнти рентабельності оцінюють ефективність використання ресурсів підприємства. Показують ефективність використання активів для генерування прибутку. Визначає здатність підприємства приносити прибуток на вкладений власний капітал.

Коефіцієнти оборотальності оцінюють швидкість обороту активів підприємства. Вказують, скільки доходу підприємство отримує на кожну одиницю активів.

Алгоритм застосування коефіцієнтного аналізу складається з наступних етапів:

- збір даних: фінансова звітність підприємства за певний період (зазвичай річна звітність);
- розрахунок коефіцієнтів;
- аналіз результатів,

– визначення рейтингу: на основі коефіцієнтів присвоїти підприємству певний рейтинг, що відображає його фінансову стійкість і потенціал.

До переваг методу коефіцієнтного аналізу можна віднести простоту у застосуванні, можливість порівняння з іншими підприємствами або галузевими стандартами, може бути застосований до різних типів підприємств.

Але, в той же час метод не враховує специфіку діяльності окремих підприємств, не завжди відображає реальний фінансовий стан підприємства, оскільки базується на кількох показниках, залежить від точності даних, що використовуються для розрахунку.

Метод коефіцієнтного аналізу є потужним інструментом для оцінки фінансового потенціалу підприємства. Він дозволяє не лише здійснити рейтинг фінансової стійкості підприємства, а й виявити його сильні та слабкі сторони, що є важливим для стратегічного управління і адаптації до змін у зовнішньому середовищі. Однак, для отримання повної картини необхідно поєднувати коефіцієнтний аналіз з іншими методами, такими як стрес-тестування або прогнозування [3].

Метод багатокритеріальної оцінки фінансового потенціалу підприємства є одним із сучасних підходів до оцінки його фінансового стану, що враховує множинні критерії та фактори, які можуть впливати на фінансову стабільність та ефективність. Цей метод дозволяє комплексно оцінити різні аспекти діяльності підприємства, на основі чого можна визначити загальний рейтинг або рівень фінансової стійкості.

Метод полягає в оцінці фінансового потенціалу через кілька ключових фінансових показників, кожен з яких має певну вагу в загальній оцінці. За допомогою цього методу враховуються не лише традиційні фінансові показники, але й зовнішні фактори, що можуть впливати на стабільність підприємства, що робить його більш адаптованим до змінливого бізнес-середовища.

Основною метою методу багатокритеріальної оцінки є визначення інтегрального показника, який відображає фінансовий потенціал підприємства на основі кількох незалежних критеріїв. Цей метод базується на таких принципах:

- множинність критеріїв: враховуються різні аспекти фінансової діяльності підприємства (ліквідність, платоспроможність, рентабельність, фінансова стійкість, оборотність активів, тощо);
- вагові коефіцієнти: кожному критерію надається певна вага, що відображає його важливість для загальної оцінки;
- інтеграція результатів: на основі оцінки кожного критерію формується загальний рейтинг або оцінка фінансового потенціалу підприємства;
- гнучкість: цей метод дозволяє адаптувати критерії до особливостей конкретного підприємства та зовнішнього середовища.

Етапи застосування методу багатокритеріальної оцінки.

Вибір критеріїв оцінки. На першому етапі необхідно визначити, які фінансові показники будуть використані для оцінки. Зазвичай це включає показники ліквідності, платоспроможності, рентабельності, фінансової стійкості, оборотності активів і інші, що мають прямий вплив на здатність підприємства до стабільного функціонування.

Визначення вагових коефіцієнтів. Кожному критерію присвоюється певна вага, яка відображає його значущість. Наприклад, для підприємства в кризовий період може бути важливішою ліквідність і здатність погашати короткострокові зобов'язання, тому коефіцієнт ваги для ліквідності буде вищим.

Оцінка кожного критерію. На наступному етапі розраховуються значення кожного обраного фінансового показника. Наприклад, для ліквідності може бути обчислений коефіцієнт поточної ліквідності, для рентабельності – коефіцієнт рентабельності активів або власного капіталу, для платоспроможності – коефіцієнт фінансової стійкості.

Нормалізація результатів. Оскільки кожен показник може мати різні одиниці виміру, необхідно привести їх до єдиної шкали. Для цього застосовується нормалізація значень кожного критерію за допомогою спеціальних формул, які дозволяють порівнювати різні показники між собою.

Розрахунок загальної оцінки. Після нормалізації, на основі вагових коефіцієнтів, розраховується інтегральна оцінка фінансового потенціалу підприємства. Це може бути простий або зважений середній бал, який обчислюється за формулою:

$$F_{\text{підприємства}} = \sum_{i=1}^n \omega_i \cdot P_i, \quad (1)$$

де $F_{\text{підприємства}}$ – інтегральна оцінка фінансового потенціалу;

ω_i – вага i -го критерію;

P_i – значення i -го критерію після нормалізації;

n – кількість критеріїв.

Після розрахунку загальної оцінки проводиться інтерпретація результатів. Оцінка може бути представлена у вигляді рейтингу, що дозволяє порівняти підприємство з іншими конкурентами на ринку або з галузевими стандартами.

Метод має свої переваги та недоліки. До переваг відносяться: комплексність: враховуються всі важливі аспекти фінансової діяльності підприємства, гнучкість: метод дозволяє адаптуватися до специфіки підприємства і мінливих умов середовища, адаптивність: можна легко змінювати вагові коефіцієнти залежно від ситуації. До недоліків можна віднести: суб'єктивність у визначенні ваг: вагові коефіцієнти можуть бути визначені суб'єктивно, що може вплинути на точність оцінки, необхідність великої кількості даних: для точного застосування методу потрібно багато вихідних даних, що може бути складно в умовах недостатньої фінансової звітності.

Метод багатокритеріальної оцінки фінансового потенціалу підприємства є потужним інструментом для комплексної оцінки фінансової стабільності і здатності підприємства до адаптації в умовах змінюваного середовища. Він дозволяє враховувати множинні фактори, що впливають на ефективність підприємства, і надає змогу адаптувати оцінку до специфіки конкретного підприємства або галузі [4].

Метод стрес-тестування є однією з важливих технік, що дозволяє оцінити фінансовий потенціал підприємства в умовах нестабільного та мінливого середовища. Він використовує різні сценарії для симулювання екстремальних ситуацій, таких як економічні кризи, зміни ринкових умов або політичні потрясіння, щоб виявити вразливість підприємства та його здатність адаптуватися до таких змін. Стрес-тестування допомагає визначити, як підприємство може реагувати на негативні зовнішні або внутрішні шоки і як ці зміни можуть вплинути на його фінансову стійкість, ліквідність, рентабельність та інші ключові показники.

Цей метод є потужним інструментом для оцінки фінансового потенціалу підприємства, оскільки дозволяє здійснити не тільки поточну, але й прогностичну оцінку, що має важливе значення в умовах високої невизначеності та ризиків.

Основні принципи стрес-тестування.

Ідентифікація можливих ризиків: на першому етапі визначаються основні ризики, які можуть вплинути на фінансовий стан підприємства. Це можуть бути зміни валютних курсів, інфляція, коливання процентних ставок, економічні кризи, зміни в законодавстві тощо.

Моделювання кризових ситуацій: на основі ідентифікованих ризиків створюються сценарії можливих кризових ситуацій. Для цього використовуються історичні дані, прогнози економістів або експертні оцінки.

Оцінка впливу на фінансовий стан: аналізується, як кожен сценарій впливає на ключові фінансові показники підприємства, такі як ліквідність, рентабельність, платоспроможність, активність, стабільність капіталу тощо.

Планування стратегії реагування: на основі отриманих результатів розробляється стратегія, яка дозволить знизити або нейтралізувати негативні наслідки шоків для підприємства.

Завдання методу стрес-тестування полягають у визначенні таких аспектів:

- які зміни в зовнішньому середовищі можуть призвести до суттєвих змін у фінансових показниках підприємства;
- як підприємство повинно реагувати на ці зміни для забезпечення своєї стабільності;
- які резерви є в підприємства для пом'якшення негативних наслідків кризових ситуацій.

Метод стрес-тестування можна застосувати в кілька етапів, кожен з яких має свої специфічні завдання.

На першому етапі визначаються потенційні ризики, які можуть вплинути на фінансовий стан підприємства. Це можуть бути як зовнішні ризики (економічні зміни, зміни на ринку, фінансові кризи, зміни в регуляторному середовищі), так і внутрішні (управлінські, технологічні, структурні).

Визначається набір можливих сценаріїв, які включають різні екстремальні ситуації, що можуть вплинути на підприємство. Це може бути різке падіння попиту на продукцію, коливання валютних курсів, зміни в податковій політиці, економічні шоки.

Для кожного ідентифікованого сценарію розробляються моделі кризових ситуацій, які мають змінювати ключові фінансові показники підприємства (наприклад, зміна доходів, витрат, ліквідності, валютних курсів, процентних ставок).

Використовуються історичні дані, економічні прогнози або експертні оцінки для побудови моделі, що максимально наближена до реальних умов.

Після моделювання кожного сценарію оцінюється вплив на фінансові показники підприємства. Здійснюється аналіз ліквідності, платоспроможності, рентабельності, фінансової стійкості, а також оцінка здатності підприємства виконувати свої зобов'язання. На основі цього визначається, чи здатне підприємство витримати навантаження в разі реалізації того чи іншого сценарію.

На основі результатів стрес-тестування формується рейтинг фінансової стійкості підприємства, що показує його здатність пережити кризові ситуації. Рейтинг можна обчислювати за допомогою комбінації кількох ключових показників, таких як ліквідність, рентабельність, платоспроможність, а також спеціальних коефіцієнтів, що визначають рівень адаптації підприємства до кризових змін. Рейтинг дозволяє порівняти підприємство з іншими гравцями на ринку або з галузевими стандартами.

На основі отриманих результатів розробляється план стратегічних дій для зміцнення фінансової стійкості підприємства. Це може включати резервування капіталу, оптимізацію витрат, зміну стратегії управління активами та зобов'язаннями, а також диверсифікацію ризиків. Також можуть бути запропоновані зміни в управлінській структурі або в технологічних процесах для покращення адаптивності підприємства до змінюваних умов.

До переваг методу стрес-тестування можна віднести:

- забезпечення стабільності: стрес-тестування дозволяє оцінити, чи здатне підприємство пережити економічні чи фінансові кризи, тим самим підвищуючи його стійкість;
- прогнозування криз: за допомогою моделювання можливих сценаріїв можна передбачити, як зміниться фінансовий стан підприємства в разі певних кризових ситуацій;

– покращення управлінських рішень: дозволяє підприємству своєчасно вжити заходів для мінімізації ризиків, що виникають у кризових умовах.

До недоліків можна віднести необхідність великої кількості даних: для створення достовірних сценаріїв потрібні точні дані про фінансовий стан підприємства та зовнішні економічні умови, суб'єктивність при визначенні сценаріїв: вибір конкретних кризових сценаріїв може бути суб'єктивним, що може вплинути на точність прогнозів, висока складність: застосування методу вимагає висококваліфікованих аналітиків та спеціалізованих програмних засобів для моделювання кризових ситуацій.

Метод стрес-тестування є важливим інструментом для оцінки фінансового потенціалу підприємства в умовах мінливого середовища. Він дозволяє з'ясувати, як підприємство може реагувати на економічні чи фінансові шоки та якими є його резерви для подолання криз. Оцінка за допомогою стрес-тестування дозволяє підвищити фінансову стійкість підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення для збереження та розвитку бізнесу в умовах невизначеності [5].

Метод застосування моделей прогнозування для визначення рейтингової оцінки фінансового потенціалу підприємства є важливим інструментом для оцінки його здатності до сталого розвитку в умовах змінюваного середовища. Цей метод включає використання математичних та статистичних моделей, які дозволяють передбачити майбутній фінансовий стан підприємства, оцінити його стабільність, здатність до адаптації та стійкість до зовнішніх шоків. Прогнозування за допомогою моделей дає змогу не лише оцінити поточний фінансовий стан, але й забезпечити основу для стратегічного управління та прийняття обґрунтованих рішень щодо розвитку бізнесу.

Моделі прогнозування фінансового потенціалу підприємства використовують різноманітні методи для аналізу та прогнозування майбутніх фінансових результатів на основі минулих даних. Основні принципи застосування цих моделей:

- історичні дані: прогнози будується на основі аналізу минулих фінансових показників підприємства (прибуток, витрати, рентабельність, активи, зобов'язання тощо), що дозволяє виявити тенденції та патерни, які можуть бути корисними для передбачення майбутніх змін;

- математичні та статистичні методи: для побудови прогнозів використовуються різні методи, такі як лінійна регресія, методи часових рядів, моделі ARIMA, нейронні мережі, дерева рішень, а також більш складні економетричні моделі;

- фактори, що впливають на майбутній фінансовий стан: при прогнозуванні враховуються не лише внутрішні фінансові показники підприємства, але й зовнішні фактори (економічні, політичні, ринкові умови, законодавчі зміни тощо), які можуть значно вплинути на його фінансовий потенціал;

- адаптивність: моделі повинні бути гнучкими, тобто здатними враховувати зміни у зовнішньому середовищі та коригувати прогнози відповідно до нових даних або умов.

Для прогнозування фінансового потенціалу підприємства використовуються різні типи моделей.

Моделі на основі часових рядів.

Ці моделі є найбільш популярними для прогнозування фінансових показників, таких як прибуток, витрати, рентабельність, ліквідність. Основною ідеєю таких моделей є те, що майбутні значення фінансових показників залежатимуть від їхніх попередніх значень.

ARIMA (Автогресивна інтегрована модель ковзного середнього): модель використовується для прогнозування фінансових показників на основі даних про їх зміни в часі. ARIMA дозволяє враховувати сезонні коливання, тренди і випадкові шоки, що є важливим для оцінки майбутнього фінансового потенціалу підприємства.

Методи експоненційного згладжування: ці методи дозволяють прогнозувати показники на основі їхнього минулого значення, з урахуванням ваги, яку має останній період.

Регресійні моделі. Регресія є одним з найпоширеніших статистичних методів для прогнозування, де залежна змінна (наприклад, прибуток або рентабельність) залежить від одного або кількох незалежних факторів (наприклад, обсягу продажів, витрат, зобов'язань). За допомогою регресійного аналізу можна створити модель, яка дозволяє передбачити фінансові показники на основі змінних факторів.

Лінійна регресія: використовується для передбачення фінансових показників, якщо між факторами є лінійний зв'язок.

Багатофакторна регресія: дозволяє прогнозувати залежність фінансових показників від кількох факторів одночасно (наприклад, вплив на рентабельність обсягу продажів, витрат і інвестицій).

Моделі машинного навчання застосовуються для прогнозування фінансових показників на основі великої кількості даних, що дозволяє виявляти складні зв'язки між ними. Ці моделі особливо корисні для підприємств, які працюють в умовах високої невизначеності або з великим обсягом даних.

Нейронні мережі: застосовуються для прогнозування фінансових показників, коли існує багато взаємозалежних факторів, а зв'язки між ними складні і нелінійні.

Рішення дерев: можуть бути використані для прогнозування фінансових результатів, базуючись на множині факторів та їхньому впливі на фінансовий стан підприємства.

Економетричні моделі використовуються для прогнозування фінансових показників із застосуванням більш складних методів статистики та економіки. Ці моделі можуть враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на підприємство [4].

Моделі загальної рівноваги: дозволяють оцінити, як зміни в економіці чи ринку можуть вплинути на фінансовий потенціал підприємства.

Для побудови моделей прогнозування необхідно зібрати достатньо даних про фінансовий стан підприємства за певний період. Ці дані можуть включати показники балансу, звіту про прибутки та збитки, грошові потоки, а також зовнішні фактори, такі як економічні умови або ринкові зміни.

Розробка прогностичної моделі. На основі зібраних даних створюється прогнозна модель. Моделювання може бути виконано за допомогою лінійної регресії, аналізу часових рядів, нейронних мереж або інших підходів залежно від наявності даних та складності ситуації.

Перевірка та валідація моделі. Перед використанням прогностичної моделі для рейтингової оцінки важливо провести її валідацію. Це включає порівняння прогнозів моделі з реальними результатами за минулі періоди, щоб визначити точність і надійність моделі.

Прогнозування та оцінка фінансового потенціалу. На основі розробленої моделі проводиться прогнозування майбутніх фінансових показників підприємства, що дозволяє оцінити його фінансовий потенціал у різних сценаріях. Цей прогноз є основою для визначення рейтингу фінансової стійкості підприємства.

Інтерпретація результатів. Отримані прогнози використовуються для оцінки фінансового потенціалу підприємства, його здатності адаптуватися до змін на ринку, а також для розробки рекомендацій щодо поліпшення фінансової стійкості.

Переваги методу прогнозування:

- висока точність прогнозів: використання складних моделей дозволяє отримати більш точні прогнози фінансових показників підприємства;
- комплексність підходу: прогнозування дозволяє враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори, що дає більш обґрунтовану оцінку фінансового потенціалу;

– підтримка стратегічних рішень: на основі прогнозів можна приймати ефективні управлінські та інвестиційні рішення.

До недоліків відносять складність моделювання: для побудови точних прогнозних моделей необхідно мати велику кількість даних, а також знання в галузі [2].

Зміни в зовнішньому середовищі, такі як коливання валютних курсів, зміни в законодавстві, економічні кризи або технологічні революції, можуть значно впливати на фінансову стабільність підприємства. Рейтингова оцінка в таких умовах повинна враховувати:

Економічні фактори: інфляція, зміна процентних ставок, коливання валютних курсів, глобальні економічні тренди.

Політичні фактори: зміни в податковому законодавстві, регулювання фінансових ринків, політична нестабільність.

Технологічні зміни: інновації, автоматизація та цифровізація, які можуть змінити виробничі процеси та потреби в капіталі.

Соціальні фактори: зміни в споживчих вподобаннях, рівень зайнятості, зміни в законодавстві про працю.

У таких умовах рейтингова оцінка має бути динамічною та адаптивною, щоб швидко реагувати на зміни середовища [5].

Рейтингова оцінка дозволяє не тільки визначити поточний фінансовий стан підприємства, але й спрогнозувати його здатність адаптуватися до змін. Застосування рейтингів у практиці передбачає:

Визначення слабких місць у фінансовій стійкості: рейтингова оцінка дозволяє виявити основні фінансові ризики підприємства, що допомагає своєчасно вжити заходів для їх мінімізації.

Аналіз конкурентоспроможності: рейтингова оцінка дозволяє порівняти фінансовий потенціал підприємства з конкурентами і визначити його позиції на ринку.

Прогнозування фінансових результатів: на основі рейтингу можна прогнозувати можливі сценарії розвитку підприємства в різних умовах.

Рейтингова оцінка фінансового потенціалу підприємства є важливим інструментом для забезпечення його фінансової стабільності та конкурентоспроможності. В умовах мінливого середовища, коли зовнішні фактори можуть змінюватися в будь-який момент, важливо використовувати адаптивні методи оцінки, які дозволяють своєчасно виявляти ризики та можливості. Рейтингова система повинна бути гнучкою, щоб забезпечити підприємствам можливість оперативно реагувати на зміни та зберігати фінансову стійкість.

Перелік джерел посилання

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент. К.: Ельга, 2020. 728 с.
2. Мертенс Д. Основи фінансового аналізу. К.: Основи, 2021. 322 с.
3. Голубкова Н. М. Оцінка фінансової стійкості підприємств: теорія і практика. К.: Лібра, 2020. 356 с.
4. Hubbard G., Rice J., Beamish P. Strategic Management: Thinking, Analysis, Action. Pearson Education, 2020. 540 p.
5. Ross S., Westerfield R., Jordan B. Fundamentals of Corporate Finance. McGraw-Hill Education, 2021. 832 p.